

Kadınlık Olgusu Üzerinden Algılanan Rol Farklılıklarının Fıtrat Kaynaklı mı Toplumsal Kaynaklı mı Olduğunun İslâmî Bakış Açısıyla Belirlenmesi

Determining Whether The Origin of
Perceived Role Differences Related to
Women is Human Nature (Fitra) or Society
From an Islamic Point of View

Vahit ACUN

Özet

Âlemde yaratılan ve yaşayan bütün mahlukat belirli bir izan üzere doğar, büyür ve ölür. Bu yaşam döngüsü içinde anlamlar atfetmek insana özgüdür. İnsan geçmişten günümüze kadar anlamlandıramadığı durumlar üzerine anlam yüklemekle mükellefmiş gibi hisseder. Nitekim birçok dönemde anlamlandıramadığı durumların başında gelenlerden biri de kadınlık olgusudur. Toplum geçmişten günümüze kadına birçok anlam yüklemiş, birçok rol biçmiştir. Bu makalede kadınlık olgusu üzerinden toplumsal ve algılanan rollere bakış, İslâm'ın temel kaynakları başta olmak üzere farklı risale, bilimsel yayınlar ve alimlerin de görüşüne yer verilerek oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslâm'da kadın, Toplumsal roller, Algılanan roller, Fıtrat, Kadınlık olgusu

Abstract

All creatures created and living in the universe are born, grow and die according to a certain order. It is unique to humans to ascribe meanings within this life cycle. Humans, throughout history, have felt obliged to give meaning to situations that they cannot make sense of. As a matter of fact, one of the phenomena that they cannot make sense of in many periods is the phenomenon of womanhood. From past to present, society has attributed many meanings and assigned many roles to women. In this article, the view of social and perceived roles regarding the phenomenon of womanhood has been formed through primarily the fundamental sources of Islam and the opinions of different treatises, scientific publications and scholars.

Key Words: women in Islam, social roles, perceived roles, human nature (fitra), the phenomenon of womanhood

Giriş

İslâm dininin ve İslâm'ı benimsemiş bazı toplumların kadına bakışı birbirinden farklılık arz etmektedir. İslâm dini kadına Kur'an-ı Kerim ve sünnet ışığında roller biçerken toplumun algıladığı ve kadına biçtiği roller birbirinden farklıdır. Bu farklılıktan dolayı kadın ve erkek arasında çatışmalar yaşanıyor. Erkek yüceltilirken kadın aşağılık kompleksine maruz kalıyor. Halbuki Kur'an'da Allah, kadın ve erkeğin birbirleri için yaratıldığını, toplumun yararını gözetecek işlerde bulunması gerektiğini ve buldukları yeri ihya edecek şekilde davranmalarını öğütlemiştir. Aralarında herhangi bir üstünlük olmadığını, eşit ve aynı önemde olduklarını beyan etmektedir. Bu durumu destekler nitelikte Hadis-i Şerif'te de peygamberimiz şöyle buyurmaktadır. "Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine merhamet etmekte ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar." (Buhârî, "Edeb", 27; Müslim, "Birr", 66). Toplumunu, insan vücuduna benzetecek olursak, her bir uzvu önemli bir işleve sahip olduğundan bu uzuvlardan bir tanesinin hastalanması veya zarar görmesi vücudun her yerine etki edecektir. Toplum içinde kadına verilen değer de tıpkı bunun gibidir. Hastalanan, zarar gören yapı noksanıdır. Bu yapının zarar görmemesi için insanda var olan sevgi, merhamet, yardımlaşma ve hoşgörü gibi güzel hasletlerin daima diri tutulması gerekir.

Diğer ilahi kaynaklı dinler olan Hıristiyanlık ve Yahudilikte dinî metinlerin tahrip edilmesinden dolayı kadınla ilgili görüşlerde de değişiklikler olmuştur. Yahudi kaynaklarında kadına bakış yaratılış ve kadının hizmetkâr olmasına yönelik görüşleri içermektedir. Bu görüşler maalesef hadis kaynaklarına girerek İsrailiyatı oluşturmuştur. Hristiyan kaynaklarında kadına bakış Hz. İsa sonrası dönemde gelenler tarafından değiştirilmiş ve oluşturulmuştur. Her ikisinin de ortak tarafı kadını aşağı bir pozisyonda görmele-ri ve değersizlik atfetmeleridir.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel bağlamda farklı rollerde olması gerektiğine ve farklılıktan doğan rollerin neler olduğuna yönelik, kadın ve erkeğin toplumsal ve kültürel olarak konumunu belirleyen yapıdır. Kadın ve erkeğin kültürel ve sosyal olarak farklı rollere sahip olması, İslâmî fitrattan kaynaklanarak farklı roller üstlenmesi normal bir durum olarak nitelendirilmesi gerekirken; bu farklılık yanlış anlaşılabilir ve yorumlanarak kadın ve erkek arasında toplumsal ve kültürel rollerden kaynaklı üstünlük mücadelesinin oluşmasına neden olmuştur.

Toplumsal cinsiyette kadın ve erkeğin farklılığı fitrat sebebiyle mi yoksa toplumun kültürel anlamda farklılıklar yüklemesiyle mi oluşmaktadır? Bu soruya cevap bulmaya çalışırken din ve toplum paradigması yani dinin ve toplumun temel dinamikleri ve değerleri dikkate alınmıştır.

Makalede toplumsal cinsiyete farklı roller yüklemesiyle ortaya çıkan çatışmaların ne gibi sonuçlar doğurduğu ve etkilerinin neler olduğu üzerine de yoğunlaşmıştır. Kültür anlayışında ve toplumsal yapıda kadın ve

"Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine merhamet etmekte ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar."

*Kadın ve erkeğin
önce Allah'a karşı,
sonra birbirlerine
karşı değer ve
sorumluluklarının
olduğu ve
önemli hikmetler
barındırdığı
görülür.*

erkeğin birbirlerinden üstün olması veya güç dengesi fikri, farklı perspektiflerden, farklı anlayışlarla (feminizm, maskülizm, ataerkillik ve anaerkillik) ele alınarak, bu fikir akımlarının konuyu kendi hedef ve amaçları doğrultusunda kullandıkları, savunulan görüşlerin kadın ve erkek arasında rollerden kaynaklı çatışmaları arttırdığı, sanılanın aksine kadın ve erkek haklarını savunmaktan ziyade kadın ve erkek arasındaki gerilimi ve şiddeti artırarak çatışmaları körüklediği anlaşılmıştır. Fakat Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde kadının ve erkeğin hakları belirlenmiştir. Kadın ve erkeğin önce Allah'a karşı, sonra birbirlerine karşı değer ve sorumluluklarının olduğu ve önemli hikmetler barındırdığı görülmektedir. Kadına ve erkeğe farklı anlamda, hem fitrat üzere, biyolojik olarak hem de toplumun etkisi üzerinden roller yüklenmiştir. Kaynağına baktığımız zaman kadınların rolleri ve erkeklerin rolleri fitrat ile belirlenmiştir. Fakat belirlenen rollerin kabul edilmemesi ve bunun eşitsizlik olarak görülmesi sebebiyle erkeğin kadın üzerinde bir tahakküm kurmaya çalıştığı algısı verilerek kadınların erkek hegemonyasından kurtulmak üzere verdikleri uğraş olarak görülmüştür. Kur'an-ı Kerim de "Allah, (iki cinse) birbirinden farklı özellik ve lütuflar bahşetmiştir..." (Nisa 4/34) diyerek kadınların ve erkeklerin fitratı üzere farklılıkları olduğunu ifade eder ama bunun asla bir ayrımcılık ve eşitsizlik kaynağı olması söz konusu değildir. (Öztürk, Mustafa, 2016: 65-96; Terzioğlu, Hülya. 2016: 541- 568; Taslaman, Caner, 2019; Taşpınar, İsmail. 2011).

1. Kadın Fitratında İslâmi Roller

Bazı İslâm kaynaklarında kadının yaratılışından itibaren erkeğin kadından üstünlüğü ve yaratılışının kaynağının erkek üzerinden olduğu şeklinde ifade edilmektedir. Fakat bunlar İsrailiyat kaynaklı bilgilerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili olarak "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratıp o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar türeten Rabbinize karşı gelmekten sakının." (Nisa, 4/1) bu ayette de açıkça görülüyor ki yaratılışta bir üstünlüğün olmadığı her iki cinsin de aynı nefisten yaratıldığı ve insanlığın başlangıcının Hz. Âdem ve Hz. Havva ile başladığı bildirilmiş ve nesillerin oluşmasında birbirlerine olan ihtiyaçlarından bahsedilmiştir. Aynı zamanda ayetin "ey insanlar" diyerek başlaması mesajın evrensel olduğunu göstermekte ve hem kadın hem de erkek olmak üzere herkesi kapsamaktadır. Ayette Allah'a karşı olan sorumluluk bilinci vurgulanmış ve onun huzurunda üstünlüğün yaratılışla değil takva ile olduğu belirtilmiştir. İslâm dini cinsiyetçi yaklaşımı yani bir cinsiyetin diğer cinsiyetten üstün olduğu fikrini ve değerlendirmelerini cinsiyet üzerinden yapan görüşü reddederken cinsiyetin bir veri olduğunu ve buna uygun rollerin olduğunu belirtir. İslâm dini cinsiyetler arasında yaklaşımı dengeli bir şekilde koyar ve ahlaki sınırları her zaman gözetir. Oysa çağdaş dönemde sekülerizm ve liberalizm fikir akımları Allah'ın mesajlarında ve hadislerde cinsiyet ayrımcılığının olduğu ve cinsiyetçi tutumların İslâm'da yer aldığını söyleyerek kadın ve erkek arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin var olduğunu iddia etmek suretiyle kadın ve erkek arasındaki anlaşmazlıkları ve çatışmaları arttırmaktadır.

İslâm kadın üzerinden tesettürü emreder ama sadece bunu kadınlarla sınırlı koymaz. Aynı durumu erkekler için de söylemektedir. “Gözlerinizi haramdan sakının” (Nur, 24/30) ayeti de aslında haram olana, nefis için cazip olana karşı bir koruma, örtünme demektir. “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin hanımlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar, bu, onların hür ve iffetli hanımlar olarak tanınmaları ve eziyete uğramamaları için daha uygundur. Allah ise çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir” (Ahzab Suresi 33/59). Kadınların zarara uğramaması, zarar görmemesi için Allah kadınlara bu şekilde öğütlemiştir.

Tesettür farklı inançlarda, toplumlarda, kültürlerde farklı uygulamalarla görülmektedir. Tesettür maddi olarak yani bedenen bir korunma anlamına gelirken aynı zamanda manevi olarak yani ruhen de korunma anlamına gelir. Her türlü kötülükten, haramdan sakınmak için tesettür her iki cins için de gereklidir. Her ne kadar bu durumun kadınları esarete aldığını söyleyen görüşler ve ideolojiler olsa da bunun yanlış olduğu ve tesettürün zaruri olduğu ispatlanmıştır. (Tesettürsüzlüğün birincil sonucu ahlaki yozlaşmadır: “İnkişaf-ı nisvandan, medenî beşerde ahlâk-ı seyyie inkişaf eder.”) (Mek-tubat, 462; Battal, 2011) Tesettürden yoksun bir millet düşünün. Ahlaki sınırların olmadığı... bu durumda gayrimeşru ilişkiler çoğalır ve gelecek nesil de ahlaki ilkelerden yoksun kalır.

İslâm'da kadın toplum içinde söz sahibi olabilmiş, cahiliye adetlerinin yıkılması ile pasif durumdan aktif duruma geçerek birçok hakka sahip olmuştur. Bu haklar sayesinde kadınların aşağılanması ve kadınları sadece cinsel objenin nesnesi olarak gören anlayış son bulmuş ve kadın hak ettiği yere gelmiştir.

Kadınların ve erkeklerin yeryüzündeki mefkureleri aynıdır. Allaha karşı sorumlulukları aynıdır. Kur'an-ı Kerim'de Allah bununla ilgili hem kadınlara hem de erkeklere şu şekilde seslenmiştir: “Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar; mümin erkeklerle mümin kadınlar; itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar; doğru erkeklerle doğru kadınlar; sabreden erkeklerle sabreden kadınlar; Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle Allah'a derinden saygı duyan kadınlar; sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar; oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar; namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar; Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (el-Ahzâb 33/35) Bu ayette muhatabın sadece erkek olmadığı, kadınlara da yer verildiği açıkça görülmektedir.

Kadınlar haklarını aramakta en az erkekler kadar hak sahibidir. Gerekle aile, miras, çocuk üzerinde çeşitli haklara sahip oldukları gibi gerekse ibadetlerinde, yönetimde, seçme ve seçilme gibi haklara sahiptir. Erkek ve kadın birbirini tamamlamada, medeniyetin ve toplumun terakkisinde, inkişaf etmesinde birbirlerine muhtaçtır. İslâm dini kadının haklarını gözetmiş, görev ve vazifesini fitratı ve yaratılış özelliklerine göre belirlemiştir.

*Tesettür
maddi olarak
yani bedenen
bir korunma
anlamına gelirken
aynı zamanda
manevi olarak
yani ruhen
de korunma
anlamına gelir.*

*Kadının fitratında
var olan ihlaslı
şefkatin ortaya
çıkması ve terakki
etmesi İslâm
ahlakı üzere
yaşamasiyla
olacaktır.*

Bu haklarını arayabilecekleri İslâm'ın temel kaynaklarında bildirilmektedir. İslâm dini kadınların ilim öğrenmesini, öğrendikleri ile amel etmesini ve başkalarına öğretmesini kadın erkek herkese emreder. İyi günde olduğu gibi savaş gibi zor zamanlarda da gücü yettiği ölçüde yer ve görev alabileceğini belirtmiştir. Çeşitli örnekleri de vardır.

Bediüzzaman'ın ahir zamanda kadınlardaki ihlaslı şefkat kahramanlığı inkişaf ederse, toplum hayatında önemli iman hizmetlerini gerçekleştireceklerini bir müjde olarak ifade etmesi de gösterir ki Kadınlar gerçekten ihlaslı olabilir ve imanını muhafaza edebilirse, ailesinin bütün sorumluluğunu en güzel şekilde taşıyabilir. Kadının fitratında var olan ihlaslı şefkatin ortaya çıkması ve terakki etmesi İslâm ahlakı üzere yaşamasiyla olacaktır. "Şimdi terbiye-i İslâmiye'den ve a'mal-i uhreviyeden en kıymetli ve en lüzumlu esas, ihlastır. Bu çeşit şefkattteki kahramanlıkta o hakiki ihlas bulunuyor." sözü ile de bu fikir desteklenmektedir.

Başka bir sözde ise kadınlar için "Kadının aile hayatında müdür-ü dâhili olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan en esaslı hasleti sadakattir, emniyettir." Bu özellikler kadınlara fitrat üzere ve İslâm'ın tahsis ettiği külli irade üzere verilmiş özelliklerdir. Erkeklerde bulunan cesaretin ve cömertliğin kadınlarda, erkeklerde olduğu kadar bulunması sadakat ve emniyete zarar verebilecek bir yapıya sebebiyet verebilir. Kadına ve erkeğe biçilen roller fitrat üzeredir. Her iki cinsin birbirlerinin görev ve sorumluluklarını sahiplenmeleri durumunda anlaşmazlıklar ve çatışmalar oluşur.

"Kadınlığın fitratında çocuk okşamak ve sevmek meyelanı var. Ve bir evladının dünyada ona hizmeti ve ahirette de şefaati ve validesi öldükten sonra ona hasenatı ile yardımı, o meyl-i fitriyi kuvvetlendirip evlendirmeye sevk etmiş. Halbuki şimdi terbiye-i İslâmiye yerine giren terbiye-i medeniye ile on taneden bir iki hakiki evlat, kendi validesinin şefkatine mukabil fedakârane hizmet ve dindarane dualarıyla ve hasenatları ile validesinin defter-i a'maline haseneler yazdırmak ve ahirette de salih ise validesine şefaati etmek ihtimaline mukabil, ondan sekizi o haleti göstermediğinden bu fitrî meyl ve nefsanî şevk ile o biçare zaîfeler böyle ağır bir hayata kat'î mecbur olmadan girmemek gerekir."

Bu söz ile söylenmek istenen nedir? Kadınlara en kutsal değerden biri olan annelik verilmiştir. Kadınlar fitratı gereği çocuk doğurabilme, çocuğuna annelik edebilme gibi Allah tarafından bahşedilmiş bir mucizeye sahiptir. Evladına verebileceği bakımı ve İslâm ahlakı üzere yetiştirmesi annenin hem bu dünya da hem de ahirette alacağı sevabı arttırmaktadır. Hem de yetiştireceği çocukları ile de kendisine ve yetiştirdiği nesiller boyunca bunda hizmeti olanlara güzel sevaplar yazılmaktadır. O halde evlilikten asıl maksat bu olmalıdır. Bunu sağlayamayacak bir aile yapısını kurmak fayda değil zarar verir. (Akdemir,1997; Güler,1997; Yıldırım, 2014; Güleçyüz,2011; Battal, Ahmet. 2011"

2. Neden Kadın?

Kur'an-ı Kerim ve Hadîs-i Şeriflerde kadının aynı nefisten var edildiği fakat dünyada farklı yaşam rollerinde olduğu, özellikle annelikten dolayı duygusal ve bedensel olarak farklılıklarının olduğu belirtilmiştir. Kadınların da belirli haklara sahip olması gerektiği toplumda aktif şekilde yer alması gerektiği söylenmiştir. Hiçbir İslâmî kaynakta da kadının aşağılanmasını gerektiren sebep yoktur.

“De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim. Ondan başka ilah yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyle ise Allah'a ve ümmi Peygamber olan Resulüne –ki o, Allah'a ve onun sözlerine inanır- iman edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız.” (Araf Sûresi, 7:158) İslâm yaratılış kaynaklı anlaşmazlığın yanlış olduğunu farklı ayetlerin muhtevisiyatı ile de belirtmiştir. Dil, din, cinsiyet, ırk ayırt etmeksizin kanunların herkesi kapsadığı belirtilmiştir. Mesajlar evrensel nitelik taşımaktadır. Bu durumun birbirleri arasında üstünlük meselesi olmadığı, ahlaklı olunması ve öğütlere uyulması gerektiği, bunlara uyarken herhangi bir şekilde cinsiyetçi veya eşitsizlik gerektirecek şekilde davranılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Tarihsel süreç içinde birçok dönemde kadın tartışma konusu olmuştur. Toplumunu meydana getiren, değiştiren, geliştiren en önemli unsur kadındır. Gelişmelerin yaşanması ile kadının yeri ve konumu değişime uğramıştır. Kadın erkeğin yanında bir araç olarak görülmüştür ve buna göre muamele edilmiştir.

Bediüzzaman Said Nursi hazretleri kadın ve erkek arasındaki farklara fitrat üzere bakar. Kadının ve erkeğin eşitliğini fitrata uygun olmayan felsefi bir safсата olarak addetmiştir. Kadınların ve erkeklerin birbirlerinden farklı özellikler yönünden üstünlükleri olduğunu söylemiştir. Yaratılış olarak farklılıklar arz eden insanlığın birbirlerine karşı güç yarışında olduğu görülmektedir.

Peygamberimiz veda hutbesinde “kadınlar size Allah'ın emanetidir” diyerek Allah'ın kadınlara verdiği değeri ve toplumda yeri olduğunu belirtmiştir. Kadının fitri olarak farklı yaratılması kadının sosyal, siyasal, çalışma alanlarında dışlanmasına, cinsiyetçi bir tutuma maruz kalmalarına ve istenmeyen şekilde muamele görmelerine sebep olmuştur.

“Ey iman edenler! Belirli bir vadeye kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın. Bunu, aranızda bir kâtib doğru olarak yazsın. Erkeklerinizden iki de şahit tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa, şahitlerden kendilerine güvendiğiniz bir erkek ve biri unutulunca diğerinin hatırlatması için iki kadın yeter. Şahitler, çağrıldıklarında çekinmesinler. Borç büyük olsun küçük olsun onu müddeti ile birlikte yazmaya üşenmeyin. Bu Allah katında daha adil, şahitlik için daha doğru ve şüpheye düşmemeniz için daha uygun bir yoldur.” (Bakara 2/ 182) Bu ayette kadın ve erkek arasında eşitsizlik olduğunu savunan görüş hakimdir. Oysa bunun öyle olmadığı açıktır zira bu ayet hak mahrumiyetinin olmaması gerektirir.

Tarihsel süreç içinde birçok dönemde kadın tartışma konusu olmuştur. Toplumunu meydana getiren, değiştiren, geliştiren en önemli unsur kadındır.

Kadın ve erkek arasında insan olma açısından hiçbir fark yoktur.

Ayet ve hadisleri anlamak için o dönemin şartlarını da göz önünde bulundurarak anlamak ve hayatımıza yansıtmak gerek. Cahiliye döneminde kadınların ticaretle fazla uğraşmamaları sebebiyle iki kadının şahitliğine ihtiyaç duyulmuştur, biri unutursa diğerinin hatırlatması için. Eğer iki kadının şahitliği bir erkeğin şahitliğine eşit olmuş olsaydı bu durum Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i Şeriflerde açıkça belirtilirdi. Bu ayetlerin ve sahih olmayan hadislerin farklı yorumlanması ve algılanması kadınlar ve erkekler arasında adaletsizliğe ve ayrımcılığa sebebiyet vermektedir (Hançer, 2018; Karakaya,2018; Aras, 2018; Bayram, 2011).

3. Toplumsal Cinsiyette Biyolojik ve Kültürel Olarak Kadına Bakış

Kadın ve erkek arasında insan olma açısından hiçbir fark yoktur. Fakat toplumsal olarak ve sosyokültürel olarak algılanan roller bakımından farklılıklar olduğu ve bu algılanan roller temel alınarak kadın ve erkek arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu kanısına varılmıştır.

Bir medeniyetin ne kadar gelişmiş olduğu ve toplumsal değerlere ne kadar önem verdiği kadına verilen öneme bakılarak anlaşılabilir.

Farklı dinî kaynaklı kültürlerde kadının değersiz olduğuna dair anlayışlar ve ritüeller mevcuttur fakat İslâm kültüründe erkeklerin kadınlara her alanda adaleti, sevgiyi ve iyiliği emredilmiştir.

Cahiliye dönemi kültürünün adetleri ve uygulamaları İslâm öncesi dönemde kadına yapılan en büyük adaletsizliğin ve eşitsizliğin görüldüğü dönemdir. Kadınların sadece cinsiyetinin kadın olmasından dolayı bile diri diri toprağa gömüldüğü ve aşağılandığı bir dönemdi. Kadının Allah tarafından erkeğe bir armağan olarak gönderildiği adeta kadının bedeninin sadece cinsel açıdan metalaştırıldığı ve çocuk doğurmak amacıyla gönderildiği, gerektiğinde de canına kastedilebileceği inancı da mevcuttur. Çağdaş dönem de farklı değildir. Nitekim kadının bu şekilde kullanılmasıyla ilgili Risale-i Nur'da "Mimsiz medeniyet, taife-i nisayı yuvalarından uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul meta yapmış." (Sözler, 986) denilmiştir.

Kadının biyolojik cinsiyetinden ötürü ayrımcılığa ve haksız muamelelere maruz kaldığı kültürel farklılıklarda ve yapılan bazı uygulamalarda görülmüştür. (Çetin, 2016; Ağçoban, 2016; Palabıyık, 2019; Battal, 2011)

4. Toplum Dinamiğinde Algılanan Kadın

Kadın, geçmişten bu yana hem biyolojik olarak hem de toplumsal olarak varlığını sürdürme gelmiştir. İnsanlar farklılıklarıyla toplum içinde statüler oluşturmuşlardır. Bu farklılıklardan biri de cinsiyettir. Kadın ve erkek biyolojik cinsiyet olarak eşit olamaz. Kur'an-ı Kerim'de "Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği şeylerde sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbinin cezası çok çabuktur; yine O'nun bağışlaması ve rahmeti boldur." şeklinde ifade edilir. Buradaki derece olarak farklılıkları bir üstünlük ve tahakküm olarak görmemek gerekir. Burada bahsedilen derece farkların da bir imtihan olarak görülmesini sağlayan ahlaki değerlerdir.

Kadın ve erkek arasında biyolojik farklılıklar olması toplumda kadın ve erkeğin birbirlerinden farklı sorumlulukların olmasını da beraberinde getirmiştir. İslâm dini bütün bu farklılıkları göz önünde bulundurmuş ve buna göre muamele edilmesini emretmiştir. Eşitliğin değil adaletli davranmanın doğru olması gerektiği vurgulanmıştır. Eşitlik aynı özellikte olanlar arasında herhangi bir ayırım yapmamayı ifade ederken adalet ise hak sahibine hakkının verilmesi gerektiğini söyler. Kadın ve erkek arasında insan olmaları yönünden bir eşitlik söz konusudur. Kur'an-ı Kerimde bu konuyla ilgili olarak Secde suresi 9. ayette "Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönül ile donatmışızdır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz." diyerek eşitliğin insanlıkta olduğunu söylemiştir. Bu ayette de görülüyor ki insana bahşedilmiş özellikler birbirleri arasında kıyaslama yapılması için değil Allah'a karşı teşekkür edilmesi için imtihan vesilesi olarak verilmiştir. Şükürü hem sözel hem de fiili olarak ibadetlerimizle, ilahi rıza için yaptığımız davranışlarımızla yapmak mümkündür. Ayetten alınması gereken hikmetli mesaj budur.

Bireyin toplum içinde oluşturduğu ve yansıttığı ilk kurum ailedir. Birey ailesinden aldığı topluma yansıtır ve artık kendisi de bu yansımalarından toplumun parçasını oluşturan bir yapıyı temsil etmeye başlar. Kur'an-ı Kerim'de de bu konuyla ilgili olarak ailenin yapısını bozacak her türlü kötülükten sakınılması gerektiğine dair ayetler mevcuttur.

Bunlardan bazıları: "Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır." (Nur 24/30). "Zinaya yaklaşmayın! Çünkü o hayasızlıktır, çok kötü bir yoldur." (İsra 17/ 35). Ayetleri ile toplumda aile kurumunun ehemmiyetinden ve korunması gerektiğinden bahsedilmiştir. Kur'an-ı Kerim 'Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz.'(Bakara, 2/187) diyerek de kadın ve erkeğin aile olması yönünden birbirlerine olan ihtiyacından bahsetmiştir. Kadının ve erkeğin aile kurarken her iki tarafın yerine getirmesi gereken görev ve sorumlulukların olduğunu ve aile kurmanın peygamber sünneti olduğunu bilmesi ve bu şurla hareket etmesi gerekir.

Ailenin ehemmiyetiyle ilgili Bediüzzaman hazretlerinin "Her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir Cenneti dahi, kendi hânesidir (evdir, âilesidir.)" şeklinde bir ifadesi mevcuttur. Bu ifade de aile içinde ailenin fertlerine kazandırılan güzel hasletler ile İlahi rızayı kazanarak cennetin kapılarının açılabileceğini ifade etmektedir. Bu yüzdendir ki İslâm temel parametrelerini oluştururken toplum içinde ailenin yerini ve ailenin temel dinamiği olan kadını önemsemektedir.

Aile kavramının değeri ve önemi Batıda azalmıştır. Özellikle birlikte yaşamaya başlayan kadın ve erkek için bağlayıcı hiçbir sebep kalmamıştır. Aile olmak sadece birlikte yaşamaktan ibaret olunca kadın ve erkek arasında saygı, sevgi, hoşgörü ve muhabbet gibi güzel hasletlerden yoksundur.

Birey ailesinden aldığı topluma yansıtır ve artık kendisi de bu yansımalarından toplumun parçasını oluşturan bir yapıyı temsil etmeye başlar.

Aile içinde toplum normlarının getirdiği algılanan roller çerçevesinde anneden ve babadan farklı roller beklenmektedir.

Aile içinde toplum normlarının getirdiği algılanan roller çerçevesinde anneden ve babadan farklı roller beklenmektedir. İslâm dini, kadına anlamsal bir rol yüklemiştir ve kadının annelik gibi nesli ve toplumu ihya edebilecek potansiyeli taşıdığı için aile kurumunun lideri konumundaki kişi olarak bakmaktadır. Müslüman bir toplumda yaşadığımızı iddia etsek de cahiliye dönemi adetlerinin devam ettiğini veya mistik batıl inançların devam ettiğini görmek mümkündür. Bu da gösteriyor ki toplumsal ve etkileşimsel alanlarda dinin gereklilikleri teoride ve uygulamada farklılıklar gösterebilir (Gülay, 2011; Dinç, 2010; Sağlam, 2016; Özkul, 2011; Gökçe, 2011).

Sonuç, Tartışma ve Öneri

Kadın ve erkeğin fitratı üzere farklılıkları olmuş olsa da insan olmaları ve Allah'ın emir ve yasaklarına uyulması ve onun yeryüzündeki halifesi olması yönünden ortak muhatap olarak kabul edilmişlerdir. Kadının fitratına uygun görev ve sorumluluklarının toplumsal olarak cinsiyet eşitsizliğine sebep olduğu yönünde bir tartışma mevcuttur. Kadının cinsiyet olarak toplumsal anlamda ikincil planda olduğunun lanse edilmesi kadını değersiz bir pozisyona sokmaktadır. Fakat Kur'an-ı Kerimde bu durumun yanlış olduğu belirtilmektedir.

İnsanların yaşadığı hayat ile Kur'an-ı Kerimde bildirilen ve yaşanması gereken hayat arasında farklılıklar olduğu gerek kadınlar üzerinde uygulanan cinsiyetçi politikalar ile ve gerekse kadının günlük hayattaki yaşama tarzı ile ortaya konulmuştur. Kültür veya içinde bulunduğumuz toplum olaya kadın ve erkek olarak bakarken Kur'an-ı Kerim insan olarak bakar. Öğütler, emir ve yasaklar herkesi kapsamaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısının oluşum kaynağında aile ve din yapısı gelmektedir. Kadının ailesi içindeki konumu toplumsal cinsiyet rollerinin temelini oluşturmaktadır. Toplum, aile içinde toplumsal rolleri kadın ve erkek ekseninde ve birbirleri arasında üstünlük mücadelesi olarak görüyor. Günümüzde İslâm'da kendisine atfedilen kıymetten uzaklaştırılan kadının anlamdan ziyade bir araç olarak görüldüğü, kültürün ve cinsel eylemin nesnesi olarak görüldüğü bir anlayış hâkimdir.

Çeşitli söylemler kadın ve erkekler arasında rekabet oluşturmaktadır. Bir taraf kadını aşırı yüceleştirirken diğer taraf kadını değersizleştirmektedir. Oysa kadınlar ve erkekler birbirleri için yaratılmıştır ve birbirlerini tamamlayan parçalar gibidir. Nitekim bu konuyla ilgili olarak Bediüzzaman Said Nursi hazretleri: "Hem, refika-i hayatını, rahmet-i İlahîye'nin munis, lâtif bir hediyesi olduğu cihetiyle sev ve muhabbet et." (32.söz) sözleriyle erkeğin; hayat arkadaşını, Cennet yoldaşını Allah'ın bir emaneti olarak görmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. Yani sevdiğimizi Allah için sevmeliyiz ve dünyalık geçici heveslere kapılmamalıyız. Nasıl ki emanete sahip çıkılması gerekiyorsa Allah'ın bu emanetine de sahip çık ki Cennet kapıları açılsın. Böylece kadın ve erkeğin arasındaki samimiyeti ve içtenliği görmek mümkündür. Dolayısıyla kadını anlamak için toplumun atfettiği rollere değil Kur'an'ın kadınlara yüklediği anlama bakmak gerekiyor.

Kaynakça

1. Çetin, Rabiye. "Kültürün Nesnesi ve Öznesi Olarak Kadın: Kadın İlmihalleri Örneği." Dini Araştırmalar Kadın Özel Sayısı, 2016, ss. 9-35.
2. Ağçoban, Sıddık. "Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslâm'da Kadının Yeri Üzerine Tartışmalar." Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Haziran, 2016;2(1), ss. 14-24.
3. Palabıyık, M. Hanefi. "Toplumsal cinsiyet ve İslâm düşüncesinde kadın." Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi 2019;1(2), ss. 81-100.
4. Öztürk, Mustafa. "Kuran, tefsir, kadın." Dini Araştırmalar Kadın Özel Sayısı, 2016, ss. 65-96.
5. Terzioğlu, Hülya. "Toplumsal Cinsiyet Anlayışına Katkısı Bağlamında Dini Söylemin Etkisi." Kelâm Araştırmaları Dergisi Journal of Kalâm Researches [Kader-e-ISSN: 1309-2030].
6. Taslaman, Caner. Feryal. "İslâm ve Kadın" İstanbul yYınevi. Ocak. 2019.
7. Akdemir, Salih. "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın." Journal of Islamic research H vol: 10, No: 4, 1997.
8. Güler, İlhami. "Kur'an'da Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Temelleri." İslâmî Araştırmalar Cilt: 10, Sayı: 4, 1997.
9. Yıldırım, Erdal. "Kuran Sosyolojisi Açısından Toplumsal Cinsiyet Meselesi." Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2014,14, ss. 437-460.
10. Hançer, Ayşegül. "Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak Kadının "Annelik" Kimliğine Eleştirel Bir Bakış." Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi <http://dergipark.gov.tr/ktc> Sayı I (2),ss. 177-202.
11. Güleçyüz, Yasemin. "Tesettür Risalesi" Üzerine. Köprü Dergisi, 113. sayı, Kış 2011, Kadın, 01.01.2011.
12. Battal, Ahmet. "Cinsiyetten Doğan Haklar ve Yükümlülükler". Köprü Dergisi, 113. sayı, Kış 2011, Kadın, 01.01.2011.
13. Özkul, Osman. "20. Yüzyıl'dan 21. Yüzyıl'a Geçişte Kadın Rolündeki Değişmeler ve Bu Sürecin Muhafazakar Kadınlar Üzerindeki Etkileri" Köprü Dergisi, 113. sayı, Kış 2011, Kadın, 01.01.2011.
14. Burak, Begüm. "Cumhuriyetin Makbul Kadınları". Köprü Dergisi, 113. Sayı, Kış 2011 Kadın, 01.01.2011.
15. Taşpınar, İsmail. "Yahudilik ve Hristiyanlık'ta Kadın". Köprü Dergisi, 113. Sayı, Kış 2011, Kadın, 01.01.2011
16. Gökçe, Cüneyt. "Aile Mutluluğu İçin Bazı Temel İlkeler". Köprü Dergisi, 113. Sayı, Kış 2011, Kadın, 01.01.2011.
17. Bayram, Sibel. "Tarih Boyunca Kadın Ve Türk Edebiyatında Değişen Kadının İmgesi". Köprü Dergisi, 113. Sayı, Kadın, 01.01.2011.

18. Karakaya Handan,. “Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın” Journal of Analytic Divinity Cilt/Vol: 2, Sayı/Issue: 2, 2018, ss.36-62.
19. Gökşen Aras, Umut Belek, Şule Erdem Tuzlukaya, Ceylan Ertung, Lerzan Gültekin, Gül Güneş, Simge Saraç, F. Ülkü Selçuk, Çiğdem Sever, Aslı Şimşek, Pınar Yıldırım. “Toplumsal Cinsiyet Ve Yansımaları” Atılım Üniversitesi Yayınları ISBN: 978-975-6707-35-7. Ankara 2013.
20. Günay, Gülay ve Bener, Özgün. “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri.” TSA/Yıl: 15 S: 3, Aralık 2011.
21. Dinç Kahraman, Selma. “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi.” Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi. 2010, 3 (1), ss. 30-35.
22. Sağlam, Fatma. “Kitap İncelemesi: “Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın.” Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı: 6, Kars 2016, ss. 83-89.
23. Aktaş, Gül. “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak.” Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters Cilt / Volume 30 Sayı / Number 1 (Haziran / June 2013).
24. Abeda Sultana Trc. Saadet Altay. “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz.” e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR) ISSN:1308-9633 Nisan-2019 Cilt:11 Sayı:1 (23) / April-2019 Volume: 11 Issue:1 (23) ss. 417-427.
25. <http://www.koprudergisi.com/>
26. <https://www.risalehaber.com/erkek-ve-kadin-bir-butundur-12775yy.htm>
27. https://www.yeniasya.com.tr/yasemin-gulecyuz/bediuzzaman-bazretleri-nin-kadin-konusuna-bakisi_505925
28. <https://risale.online/soru-cevap/risale-i-nura-gore-kadin>
29. <https://www.bizimaile.com/2021/03/taklit-edilmez-bir-turra-kadin-fitrat/>
30. <https://www.hizmetvakfi.org/risaleinur/hanimlar-rehberi/>
31. <https://kuranfibristi.net/fibristi/kad%C4%B1nlar>
32. <https://www.risaleajans.com/nur-alemi/said-nursinin-kadinlara-bakis-acisi>
34. <https://risale.online/makale/kucuk-bir-cennet-aile-hayati>
35. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm>
36. https://ia802807.us.archive.org/6/items/imamnevevi40hadisserhi_201912/%C4%B0MAM%20NEVEV%C4%B0%2040%20HAD%C4%B0S%20%20C5%9EERH%C4%B0.pdf
37. <https://www.siyervakfi.org/İslâmda-sosyal-adalet/>
38. <http://gencmuvahhide.com/8-mart-dunya-kadinlar-gunu/>
39. <https://hadislerleİslâm.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=145>